

ZITA
ČEPAITĖ

Pa
veikš
las

Alma littera

4

VAIVYDYTĖ ŽINOJO SAVO VERTEĮ IR TURĖJO ĮGIMTĄ POLINKĮ gundyti. Vylingi primerktų akių žvilgsniai, garbanų pašymas ir vyniojimas ant piršto, minkštas gomurinis balsas, jausmingai besikilnojanti krūtinė – visi tie geidulį žadinantys judesiai tūnojo jos kūne lyg susukti į plonytį vyniojamąjį popierių ir būdavo greitai išpakuojami naujam gundymo objektui sušmėžavus akiratyje. Gemai, ne kartą stebėjusiai pavergiančius Vaivos žvilgsnius ar pergalingus garbanų krestelėjimus, tos vilionės atrode gryna vaidyba, ji net bandė pati išmokti kai kurių triukų, tačiau nesėkmingai – užuot sustiprinusi savo moteriškas galias, dar labiau nusivylė savuoju moteriškumu. Vaivydytės vilionės vis dėlto nebuvo vaidyba, o įgimtas noras patikti. Nuolat puoselėjamas ir palaikomas tėvų, artimųjų, šis noras ilgainiui tapo jos gyvenimo esme.

Vaiva buvo dešimčia metų jaunesnė už brolių ir labai laukiama. Vaivydienė norėjo, kad gimtų mergaitė, troško ją puošti ir auklėti taip, jog komplimentų srautas, ėmęs sekti sulaukus keturiasdešimties, vėl suputotų – nesvarbu, kad nukreiptas nebe į ją, o į dukrą.

Kai Vaivai suėjo trylika, mirė tėvas, draudęs motinai mergaitę nuo mažų dienų perdėtai puošti, lakuoti nagus ir rausvinti lūpas. Pikti vyro burbtelėjimai – nerenk kaip prostitutės,

neaugink kekšės – šiek tiek pristabdydavo Vaivydienės užmojus nepilnametei dukrai siūdinti suaugusios moters drabužius. Tėvo laidotuvių dieną Vaiva buvo aprenpta taip, kaip norėjo motina: juoda nėrinių suknele su prikimštais iškilumais ties krūtine bei raudonu perregimu pasijoniu, kuris prasišvietė pro nėrinius ir per porą pirštų buvo išlindęs apačioje, avėjo baltais bateliais paaukštinta pakulne. To Eugenijus Vaivydis niekada nebūtų leidęs, tačiau į Dailininkų sąjungos salę karsto išlydėti susirinkusi to meto kultūros ir meno grietinėlė po keleto užuojautos žodžių, neva „per anksti iškeliavo, dar tiek puikių paveikslų galėjo nutapyti“, iškart peršokdavo prie čepsėjimu ir aikčiojimu pagardintų pagyrų Vaivydienei ir jos dukrai.

– Gražuolė, tikra motinos kopija, nė kiek ne blogesnė už originalą, – čiulbėjo moterys, viena per kitą lenktyniaujančios, kuri labiau įsiteiks garsiajai dailininkei.

Vaiva išties buvo labai panaši į motiną ir nuo dvylikos metų neatsigynė gerbėjų bei priekabiautojų, tarp kurių buvo ir Čiurlionio menų mokyklos kūno kultūros mokytojas. Iš dukros sužinojusi, kad jis per pamokas glostinėja jai krūtis ar šlaunis, Vaivydienė nematė nieko blogo ir paragino fizinio lavinimo pamokų nemėgusią dukrą užsiminti mokytojui, jog trimestre už kūno kultūrą ji tikisi penketo. Pažymių knygutėje vienas po kito ėmė rintis geri pažymiai – pamoką, kaip pasinaudoti kitų silpnybėmis, Vaiva išmoko visam gyvenimui.

„Čiurlionkės“ dailės skyrius, studijos Dailės institute, narystė Dailininkų sąjungoje – Vaivydytei niekada neteko baimintis, kad gali neįstoti, būti atmesta, atsidurti tarp tų, kurie neišlaiko egzaminų, kuriems pritrūksta balų premijai gauti ar konkursui laimėti, kurių darbai nepriimami į bendras parodas ir kurie metų metais turi laukti eilės pagal Dailininkų sąjungos sudarytą personalinių parodų grafiką. Vaivydytei dėl nieko nereikėjo stengtis – jai visos durys buvo atviros, visur ji buvo laukiama, visi ja žavėjosi.

– Žinai, – kartą gyrėsi Gemai, – pretendentams į mano širdį turbūt turėčiau paskelbti konkursą, svarstau, kokios būtų sąlygos. Jeigu, pavyzdžiui, sakyčiau, kad ranką ir širdį atiduosiu tam, kuris dvidešimties laipsnių šaltyje nuogas ilgiausiai išstovės prie mano durų... Hm... Bijau, kad susirinks visi įgalūs Lietuvos vyrai ir rungtyniaudami nušals savo galūnes, įskaitant ir tą, kuri skirta reprodukcijai. Tai būtų siaubinga! Nepataisoma žala mūsų šalies genofondui, nes be žindymo ir vystyklų savo gyvenimo neišvaizduojančioms lietuvėms tektų ieškoti rusų arba totorių, kad jas apvaisintų. Istorija tokių pavyzdžių pateikia apščiai – vyrai žūva kare, o moteriškės dauginimosi priedermę įgyvendina su okupantais, bet aš savo sesėms tokios skriaudos nedarysiu. Kita vertus, gal tai būtų būtinoji atranka, nes kaip mašalų priviso varguolių su pretenzijomis, net bloga.

Hubertas Vaivos akiratyje atsirado kaip tik tada, kai garsios gražuolės žavesiui neatsispiriančios meno, kultūros ir partijos elito atžalos jai jau buvo atsibodusios.

– Apsukau galvą, apvyniojau aplink pirštą, paverčiau myžčiojančiu šuneliu, – kalbėdavo Vaiva apie nenutrūkstančias, vis naujais vardais papildomas gerbėjų virtines. Jai reikėjo kažko egzotiško, neįprasto. Porą mėnesių iki pažinties su Hubertu Vaiva buvo susidėjusi su disidentu poetu Beriozkinu, kurį laikė „įdomiu tipažu“ ir susiviliojo jo idėja ieškoti ištremtųjų į Sibirą pėdsakų, bet ištvėrė tik savaitę ir privertė ekspedicijos dalyvius išsukti iš kelio, kad palydėtų ją į artimiausią traukinių stotį.

Hubertą, kaip ir Beriozkiną, Vaiva priskyre „įdomių tipažų“ kategorijai. Savo kompanijoje turėti Vakarų pasaulio atstovą buvo ne mažesnė egzotika, negu dalyvauti išvykoje Sibiro tremtinių pėdsakais.

Kaip kiekvieną jai patinkantį vyriškį, taip ir Hubertą Vaiva apgaubė išskirtiniu dėmesiu. Sužinojusi, kad jis ieško kontaktų su meno kolekcionieriais, pasišovė supažindinti su reikalingais žmonėmis. Jos motina buvo ne tik puiki tapytoja, bet ir naginga

restauratorė. Vaiva nuo vaikystės prisiminė keistai apsitūlojusias, susigūžusias, tarsi iš praeities išnirusias figūras, panašias į popus, kunigus ar vienuolius, kažką atsigabenančias po pažastimi paspaustame pakete, kurį išvyniodavo už širmos; jos kažką burbuliuodavo pašnibždom – kartais rusiškai, kartais lietuviškai arba lenkiškai. Vilniuje gimusi ir augusi Vaivydienė laisvai kalbėjo visom trim kalbom.

– Kas tie žmonės? – kartą paklausiau mamos, bet ji tik gūžtelėjo – a, šiaip, mėgėjai... Man kilo klausimas – mėgėjai ko? Aišku, tokiu tonu su mama nekalbėdavau, ji mane lepino, bet reikalavo pagarbos ir nepakentė įkyrių klausimų. Kartą pastebėjau ant vieno iš mamos molbertų tamsia skraiste uždengtą paveikslą – kilstelėjau kraštelį ir pažiūrėjau. Sunkiai ką įmačiau, pajuodavęs, lyg apsmilkęs ar tyčia kokiu nors maskuojančiu varvalu apteptas, bet supratau, kad senovinis. Mama mane tuoj nuvijo – negalima, jis bijo dienos šviesos. Ji paveikslus laiko tarsi gyvomis būtybėmis – vieniems reikia drėgmės, kiti pasiilgę meilės, tretį – peršerti arba per daug nuglamonėti. Pasitaiko ir tokių, kurie bijo ne tik šviesos, bet ir žmonių akių. Su mama niekada apie tai nekalbėjau, kaip minėjau, ji nemėgsta įkyrių klausimų, bet galėčiau pasidomėti. Tikrai. Galėtume abu pasiteirauti. Man pačiai smalsu – kas ir kodėl dienos šviesos bijo.

Po Eugenijos Vaivydienės jubiliejaus Hubertas jos draugijoje praleido ne vieną vakarą. Sunkios ligos kamuojama, vidurių raižymus ir dusulio priepuolius kenčianti moteris retai išeidavo iš namų, beveik nustojo tapyti, bet kalbėti, dažniausiai apie save, galėjo valandų valandas.

Viena iš Vaivydienės klausytojų buvo Gema, kurią Vaiva dažnai kviesdavo pasėdėti su vienatvės išverti nepajėgiančia mama. Trapaus sudėjimo mergina jau po valandos pajusdavo nepaprastą nuovargį, lyg būtų išsunkta, ir stengdavosi negirdomis leisti

nesibaigiančius savigyros ir paniekos kitiems srautus. Tačiau Hubertas nuoširdžiai domėjosi Vaivydienės pasakojimais, pertraukdavo ją norėdamas patikslinti, ar teisingai suprato, klausinėjo smulkmenų, aiškinosi priežastis. Tai, kas Gemai atrodė kaip atgyvena, pabodusi vakarykštė diena, Hubertui skambėjo visiškai kitaip – jam tai buvo nauja, negirdėta, nežinoma.

– Tikrai? Negali būti. Primena maisto racioną karo metais Britanijoje, – kraipė galvą išgirdęs, kad tapymo priemonių galima įsigyti tik su Dailininkų sąjungos leidimu, o dažai normuojami pagal tai, kokiam žanrui buvo priskiriami vieno ar kito tapytojo darbai. Pavyzdžiui, peizažistai turėjo teisę nusipirkti daugiau nei nustatyta žalios spalvos dažų, marinistai – mėlynos, industrinių objektų tapytojai – raudonos. O papildomą porciją geltonos gaudavo tik tie, kas nesibodėjo savo kolegų skūsti valdžiai.

– Tik nusipelnę dailininkai galėjo patys rinktis, kiek ir kokių dažų ar teptukų jiems reikia. Aš visada buvau tarp jų, – pabrėžė Vaivydienė ir šyptelėjusi pridūrė: – Visi žinojome, kad saugotis reikia ne tų, kas darbininkų eisenas ir darbo didvyrius tapo, o tų, kurie daug geltono kadmio naudoja.

Moteris džiaugėsi, kad atvykėlį iš Londono domina jos pasakojimai. Jo nesibaigiantys klausimai, nors kartais atrodė vaikiškai paiki (Gemai ar Vaivai tokį klausimą uždavus būtų pyktelėjusi – ar iš medžio iškritai), kėlė ne susierzinimą, bet vertė ieškoti atsakymų. Iki šiol Vaivydienei neteko susimąstyti, kodėl dažų, teptukų ar drobės negali įsigyti tie, kas nepriklauso Dailininkų sąjungai. Juk ne ginklai, kaip teigė Hubertas, ne sprogmenys, ne nuodingi skysčiai ar savaime užsiliepsnojančios medžiagos, kurios atsidūrusios neatsakingų asmenų rankose gali tapti pavojingos aplinkiniams. Iki tol abejonių nekėlusį taisyklė – dažus parduoti tik profesionaliems dailininkams – staiga prarado absoliutaus teisingumo aurą. Kodėl ne visiems, kas nori, – juk tokių vos kelios dešimtys būtų atsiradę? Tačiau Vaivydienė nebuvo linkusi lengvai

pasiduoti: tapybos reikmenų net profesionalams trūko, kas būtų, jei leistų visiems pirkti ir teplioti kaip išmano? Leidus tapyti kiekvienam, terliai netruktų pasaulį spalvų jovalu užtvindyti.

Hubertui buvo keista: dailininkė, kuri iki šiol piktinasi, kad prieš dvidešimt metų vienas jos paveikslas autorės neatsiklausus buvo išmestas iš parodos, ir vadina tai šlykščia cenzūra, kitiems taikomus suvaržymus visiškai pateisina.

– Betgi jie – ne dailininkai, – moteris gūžtelėjo pečiais Hubertui atkreipus dėmesį į akivaizdų prieštaravimą.

Nei pačios Vaivydienės įsitikinimai, nei valdžios primesti apribojimai jos talentui nė kiek nepakenkė; ji ne tik puikiausiai dirbo, bet ir stebėjosi, kodėl kiti dejuoja ir skundžiasi. Užuominas, kad vargu ar jai būtų taip sekęsi, jeigu ne Adomas Šiaudinis, moteris praleisdavo pro ausis arba priskirdavo pavyduolių apkalboms. Už kultūrą ir meną atsakingo aukšto rango komunisto globą ir paramą – jis padėjo jai gauti erdvią dirbtuvę miesto centre, su jo užtarimu ji vieną po kitos rengė personalines parodas ne tik Vilniuje, bet ir kitose sąjunginėse respublikose, Šiaudiniui pritarus jos ir vyro darbus pirkto nacionaliniai muziejai – Vaivydienė priėmė kaip savaiame suprantamą dalyką, kaip dėmesį ir pagarbą tikram talentui.

– Jei neturėsi talento, penki Šiaudiniai gali už nugaros stovėti, vis tiek būsi niekas. Ir kas tas Šiaudinis – atimk iš jo postą, ir nebėr žmogaus. Tuščia vieta. Jo tėvas bent kažkokių pusiau luptų, pusiau skustų eilėraščių knygelę išleido, o jis? Meno žinovu dedasi, bet viską iš mano burnos traukia, ką pašneku, tą kitiems atkartoja, kas man patinka, tas ir jam atrodo nuostabu, – aiškino Hubertui Vaivydienė.

Išvedžiojimai apie Komunistų partijos funkcionierių Huberto nedomino; išmoktais šūkais apie tikrą Sovietų Sąjungos ir netikrą Vakarų demokratiją kalbančių veikėjų jis prisiklausė rengdamas reportažus ir straipsnius. Tačiau sukľuso Vaivydienei užvedus kalbą apie Šiaudinio kolekciją.

– Kiek girdėjau, didžioji dalis meno kūrinių buvo nacionalizuota ir perduota į muziejus, o visi, kas turėjo bent kiek turto, išvežti į Sibirą arba pabėgo karui baigiantis, – tarė jis.

– Taip, didžioji dalis, – Vaivydienė apie kažką susimąstė, pakraipė suspaustas lūpas ir po akimirkos tarė: – Tačiau kažin kur išgaravusių irgi netrūksta. Per suirutes žmonės be pėdsako dingsta, tuo labiau paveikslai. Ir kas žino, kas žino... Į valdžią po karo atėjo prasčiokai, kuriems menas nerūpėjo, – nei suprato jo, nei vertino. Nebent auksinius dirbinius pasiglemždavo. Bet pasi-taikydavo vienas kitas su nuovoka, ir ne snaudalius. Ir rizikuoti nebijojo. Nedaug tokių, vienas kitas, vienas kitas... Jie nesigiria. Iš baimės ar iš kuklumo, ne mano reikalas. Bet teko sutikti. Vieną kitą, vieną kitą. Norėdavo, kad meninę vertę nustatytčiau. Arba prašydavo šį tą neoficialiai atnaujinti, parestauruoti. Ne viskas šedevrai, šlamšto visada daugiau, bet vienas kitas, vienas kitas...

Ji papasakojo Šiaudinio prašymu dariusi stebuklingojo Kristaus Širdies paveikslo kopiją.

– Nemažai apie tą paveikslą buvau girdėjusi – kad nepaprastas, turintis ypatingą poveikį. Kiekvienas menininkas trokšta, kad jo kūriniai keistų pasaulį arba bent paženklintų žmonijos, dalies visuomenės ar vieno asmens likimą. Buvo smalsu pamatyti, kaip tas stebuklingu laikomas paveikslas nutapytas, kokios spalvos, kompozicija, kuo skiriasi nuo kitų, kurie, nors Kristų vaizduoja, stebuklingais nelaikomi. Darydama kopiją turėjau progą išnagrinėti visas detales – tapybos sluoksnius, teptuko darbą, dažų sudėtį. Ir ką gi – tapybos ten neradau. Dėl stebuklingų galių nežinau, bet kaip meno kūrinys tai tuščia vieta, absoliutus nulis.

Stebuklingas paveikslas? Hubertas būtų mielai pabendravęs su stebuklą patyrusiu žmogumi. Kaip tas poveikis pasireiškia? Ar tikrai kurtieji ima girdėti, o aklieji praregi, luošiai ima vaikščioti, o mirtimi besivaduojantys kyla iš patalo? Ar galima stebuklo poveikį aprašyti ir įrodyti? Gal vis dėlto tai lieka nepaaiškinama

ir apie tokius atvejus ne kažką gali pasakyti net patys stebuklą patyrę žmonės – tiesiog su jais kažkas atsitinka.

Hubertas, kitaip negu jo kolegos mokslininkai, nebuvo linkęs atmesti logiškai nepaaiškinamų reiškinių kaip visiškos nesąmonės. Kodėl žmonės staiga ima kažkuo tikėti, kodėl masiškai tampa akli ir kurti bet kam, išskyrus vieną tiesą ir vienatinį tos tiesos skelbėją? Kas juos suburia, kas kreipia viena kryptimi žvilgsnius, mintis, troškimus, kas suvienija, atrodytų, nieko bendra neturinčius ir turėti negalinčius asmenis? Kokia jėga pastūmėja nesitenkinti duonos kąšniu ir nesiduoti gundomiems žaidimais, kas įpučia tą kasdieniškų reikalus ir rūpesčius užgožiančią ieškojimų ir troškimų kibirkštį?

– Ar tą paveikslą būtų galima pamatyti?

– Kurį – nevykusį originalą ar meniškai įtaigesnę jo kopiją? – vylingai prisimerkė Vaivydienė.

– Geriausiai abu, jeigu įmanoma.

– Tai būtų tikras stebuklas, – susijuokė moteris. – Nebent Šiaudinis papasakotų, kur tie paveikslai nukeliavo. Bet gal ir jis pamiršo, juk praėjo turbūt dvi dešimtys metų.

„Šiaudinis–Kolekcija–Stebuklingas paveikslas“ pasižymėjo Hubertas užrašų knygelėje, planuodamas pasitaikius progai pasidomėti Vaivydienės bičiuliu, akylai saugančiu savo sukauptą rinkinį nuo pašaliečių akių. Iš antisovietiskai nusiteikusių pažįstamų (žurnalistų žargonu jie buvo vadinami „kontaktais“ arba „šaltiniais“) jis sužinojo, kad Adomas Šiaudinis buvo vieno iš pirmųjų Lietuvos komunistų, taip pat Adomo, sūnus ir nuo jaunuoliško amžiaus sparčiai kilo karjeros laiptais, tapo jauniausiu Lietuvos komjaunimo organizacijos sekretoriumi, nuo trisdešimties buvo įtrauktas į LKP centro komitetą ir skiriamas į aukštus partinius postus. Pastaruosius dešimt metų dirbo LKP generalinio sekretoriaus pavaduotoju ideologijos reikalams.

Rinkdamas medžiagą straipsniams Hubertas bendravo su įvairiais žmonėmis – kompartijos veikėjai buvo ne išimtis. Tačiau su Šiaudiniu nei oficialiai, nei per Vaivydienę susitikti nepavykdavo – aptakiai pažadėjęs kurią dieną išspešti laisvą minutėlę, jos taip ir nerasdavo.

Adomas Šiaudinis augo komunistinių pažiūrų šeimoje. Jo tėvas priklausė pogrindinei, Smetonos laikais uždraustai organizacijai, o sovietų armijai okupavus Lietuvą posmais ir šūkais aukštino naująją santvarką. Antrąjį pasaulinį karą praleido Rusijoje, į Lietuvą grįžo kartu su vokiečius išvijusiu frontu iš rytų ir tapo aktyviu socialistinių vertybių propaguotoju. Sūnus iš tėvo perėmė ne tik pažiūras, bet ir žaltišką gudrumą, būtiną tiems, kas kovoja dėl įtakos ir galios. Jis įgudo visiems rodyti meilumą, bet sugebėjo neprisileisti per arti ir prieš kitus nesipuikuodavo. Šiaudinis nesibodėjo šniukštinti bei rinkti paskalų – apie savo kolegas žinojo viską, buvo išstudijavęs jų silpnybes, įgeidžius ir pomėgius, be to, turėjo gerą atmintį, puikią uoslę ir nujautė, kada liežuvį laikyti už dantų.

Adomas Šiaudinis ne tik vengė Huberto, jis nustojo vaikščiojęs į darbą ir retai atsiliepdavo į telefono skambučius – ragelio pats nebekėlė, nebent žmonai pašnibždėjus, kas ir koku reikalu skambina, priėjęs pakalbėdavo. Pažįstamas gydytojas jam rašydavo nedarbingumo pažymėjimus – dėl gripo, dėl padidėjusio kraujospūdžio, dėl tarpšonkaulinio trišakio nervo uždegimo, dėl migrenos, dėl daugybės kitų priežasčių skirdavo „lovos režimą“. Į Centro komiteto rūmus Šiaudinis užsukdavo kartą ar du per mėnesį, kad buhalterei perduotų jau pasibaigusį pažymėjimą, o Kadryų skyriui pristatytų naują. Skūsdamasis bloga sveikata jis neidavo net į Centro komiteto šaukiamus, kariniam įsakymui prilyginamus ypatingosios padėties posėdžius.

Viskas vystėsi nepaprastai sparčiai. Gatvės kunkuliavo. Tie patys piliečiai, kurie anksčiau pro CK rūmus pėdindavo žingsnį paspartinę ir balsus pritildę, įsidrąsino keliagubomis eilėmis ri-

kiuotis prie lauko durų ir visus išeinančius ar įeinančius darbuotojus, nepriklausomai nuo užimamų pareigų, palydėdavo šukniais „šalin“ ir „lauk“.

Hubertas vos spėjo fotografuoti, imti interviu iš praeivių, rinkti medžiagą apie piketų organizatorius ir aiškintis jų siekius: gal tai KGB samdyti provokatoriai, gavę užduotį sukiršinti žmones, kad armija turėtų pretekstą įsikišti, o gal šiaip naivūs, emocinio pakilimo pagauti žmogeliai, sulaukę progos išrekti savo skausmus ir lūkesčius. Naktimis jis rašė straipsnius apie tylūs protestus, dainuojančias eisenas, skydais ir lazdomis ginkluotus, tačiau su mitinguotojais draugiškai bendraujančius milicininkus, raudonais dažais aplietas sovietinių veikėjų skulptūras, rašinius siuntė „News Today“ redaktoriui. Šis viską spausdino, tačiau Hubertą neretai imdavo kamuoti abejonės, kad jo atsiųsta medžiaga neatitinka redakcijos lūkesčių ir kad iš jo laukiama pribloškiančių istorijų apie dramatiškus konfliktus ar sukrečiančias tragedijas. Hubertas važinėjo į Rygą, Taliną, Kijevą ar Maskvą ieškodamas sensacingų pasakojimų. Tačiau tragedijų nebuvo; atrodė, kad visos pamažėle legendiniais pasakojimais virstančios dramos nutiko praeity ir tik kartais atsiverdavo neužgijusiomis trėmimų, kankinimų, žudynių žaizdomis. Deja, dienraščių skaitytojams praeitis nebuvo įdomi, jie gyveno šiandienos svaiguliu ir troško gauti kasdienę jo dozę.

Po Vaivydienės jubiliejaus Gema ir Hubertas nuolat lankydavosi Vaivos studijoje ar Vaivydienės namuose, tačiau niekada nepataikė ten atsidurti tuo pačiu metu, vis prasilenkdavo. Gema užtikdavo tik jo pėdsakus. Kartą Vaivydienės bute pastebėjo ant pakabo pamirštą švarką, tą patį, kurį jis vilkėjo per jubiliejų, o Vaivos dirbtuvėje ne sykį užuodė per pirmąjį susitikimą į nosiaryklės audinius įsigėrusį jo kvapą – saldžiai aitrų, toks sklinda nuo bičių pikio trauktinės, kuria mama tepdavo negyjančias žaizdas, ar su

medumi sumaišytos kiečių ir pelynų tinktūros, kuria gydydavo nuo viduriavimo. Retsykiais Huberto kvapas ją užklupdavo daugybės žmonių užtvindytame Lenino prospekte ar Katedros aikštėje – valandų valandas vaikštinėdavo pirmyn atgal trokšdama ir drauge bijodama jį sutikti. Ką sakytų pamačiusi? Kaip paaiškintų, kas ji tokia? Gema manė, kad Hubertas ją pamiršo, – buvo įsitikinusi, jog yra neįdomi ir žmonės jos neatsimena. Tačiau troškimas pabendrauti su Hubertu buvo toks stiprus, kad būtų viską iškenčiusi. Nieko daugiau nei siekė, nei tikėjosi, tik rūpėjo pasikalbėti, atrodė, jis yra tas žmogus, kuris pajėgs ją suprasti, nesišaipys iš jos nedrąsumo ir nesityčios iš jos „gipsų“, iš to, kas jai patinka, kas jai svarbu, nors kitiems tai atrodo menka ir niekinga. Ji rūpestingai ruošėsi susitikimui, – kada nors tai turės įvykti, juk jiedu sukosi tose pačiose vietose, – mintyse zulindama rusiškas frazes, kurioomis ketino išlieti jam savo širdį.

Pašalinta iš universiteto Gema turėjo daug laisvo laiko. Ji delsė apie tai pranešti tėvams ir visiškai nenorėjo grįžti į Pliaupius, tad išmesta iš bendrabučio glaudėsi vienos bendrakursės tėvų sodo namelyje – bičiulė parodė, kur šie slepia namelio raktus, bet liepė šiuokštu nepakliūti jiems į akis, joms abiem būtų *chana*. Gema anksti kėlusi per pušyną pėsčia kulniuodavo į miestą, o atgal grįždavo prieš pat vidurnaktį, kolektyvinių sodų sklypams jau ištuštėjus.

Per dienas ji sėdėdavo bibliotekoje arba Vaivos, kuri rengėsi parodai, paprašyta kas antrą dieną lankydavo Vaivydienę – tvarkė namus, pirko maisto, gamino valgių, klausėsi jos priekaištų ir pašaiپیų komentarų. Kartais ji užsukdavo pas Garšvą, bet tapyti nebuvo ūpo, tad dažniausiai bastydavosi po miestą svarstydamą, ką daryti, kaip toliau gyventi. „Lapės turi olas, paukščiai lizdus, o Žmogaus Sūnus neturi kur galvos priglausti“, – dūsavo tipendama gatvėmis, svajodama apie šiltą viralą, kūrenamą kambarį ir sausą, drėgme ir pelėsiais nepradvisusią patalynę.

Piketuotojų sambūriai, Sąjūdžio mitingai, buvusių politinių kalinių ir tremtinių organizuotos eitynės Gemai buvo vienintelė pramoga, atitraukdavusi ją nuo slogių, kartais savižudiškų minčių. Mitinguotojų būryje atsidūrus jos akys imdavo spindėti, o jos spyruokliuodavo lyg į lenktynių trasą besiveržiančio bėgiko.

Ne tik Gema, dauguma mitinguotojų buvo apimti panašaus pakilumo – jie alsavo vienu ritmu, tarsi kiekvieno kauluose ir raumenyse būtų vykusį keista cheminę reakciją, vienodai nurausvinanti skuostus, išplečianti akių vyzdžius, įspraudžianti į lūpas džiugias intonacijas.

Hubertas irgi nepraleido nė vieno renginio. Ir ne vien todėl, kad norėjo būti pirmas, kuris aprašys ir įamžins, – nuolat nešiojosi ne tik fotoaparata, bet ir vaizdo kamerą, – jeigu taikus mitingas bus užpultas milicijos arba žmones tramdyti bus pakviesta armija. Stebėdamas mitinguotojus jis bandė suprasti, kas juos uždega, kas suveda ir suvienija tuos, kurie niekada nieko bendra neturėjo ir nenorėtų turėti. Kas skatina patikėti idėjomis, kurios ne taip seniai atrodė visiškai nerealias ir nepasiekiamos, kas net girtuoklius verčia kibti į atlapus ne dėl butelio, o dėl istorinio teisingumo? Tai kažkas nesuprantama, neracionalu, bet užkrečiama.

Lietuviškai jis nesuprato, o klausinėti rusiškai po vieno nuotykiu, kai buvo užpultas ir išguitas iš mitingo, nesiryžo, tad stebėdavo susirinkusius žmones, kurie jam atrodė it kvaitulio apimti, apsiuostę ar apsvaigę, tarsi dalyvaujantys keistame laukinės genties rituale – vienu metu kėlė į viršų rankas, mojavė vėliavėlėmis, lingavo, plojo ar skandavo trumpas, kartais kaip karo šūksnis, kartais kaip aimana skambančias frazes. Kažkas vyko, kažkas keitėsi, emocijos liejosi per kraštus – jis matė verkiančius žmones, matė tamsoje išsiliejusią žvakučių jūrą, virš galvų blybiantį sraigtasparnį, kuris nusileido pavojingai žemai – jo ūžimas it medinis kamštis užspaudė ausis nustelbdamas garsiakalbį, užgniauzdamas išsigandusių vaikų riksmą, o sparnų plakamo oro srautas taršė ir šiaušė susirinkusiųjų plaukus. Atrodė, kad

sraigtasparnis taiko tūpti į minios vidurį, bet žmonės nesitraukė, pasisukiojęs jis pakilo kiek aukščiau ir it įkyrus grambuolys suko ratą mitinguotojams virš galvų.

Kartą į viršų pakilus pergalei ženklą rodančių rankų miškui jis atkreipė dėmesį į nedidukę merginą, strikinėjančią aukštyn ir tarsi siekiančią, kad du aukštyn iškelti jos pirštai nepradingtų augalotesnių ir stotingesnių piliečių rankų jūroje. Jis tuoj prisiminė sutrikusį žvilgsnį, negrabių judesius, perregimą kaip naujagimio odą ties smilkiniais, plonučius į pelės uodegėles abipus ausų supintus plaukus ir paaugliškaį perdėtą jautrumą kiekvienam žodžiui ir žvilgsniui. Atpažinęs Gemą pagriebė ją už pažastų ir šūktelėjęs *ups ups* pamėtėjo aukštyn. Ši išsigandusi atsigręžė, pamačiusi Hubertą laimingai nusijuokė, tą pačią akimirką tirštai nuraudo ir su dviguba jėga ėmė mojuoti abiem rankomis. Pasi- baigus valiavimams ir rėkavimams Hubertas nuleido Gemą ant žemės ir pasilenkęs, šurkščiomis lūpomis beveik liesdamas jai skruostą, sušnibždėjo:

– Kodėl toks sujudimas?

– Praskrido karinis sraigtasparnis. Jie nori mus išgąsdinti...

Žmonės ėmė ploti, rėkauti, šūkalioti rimuotus dveilius ar trumputes it dresavimo komandos skanduotes, paskui vėl nuri- mo, sutelkę dėmesį į kalbėtoją.

– Ką dabar sako?..

– Sako, kad mes – jėga, kol visi drauge – kaip vienas kumštis...

Grūstis, šūkčiojimai, draugiški pasitapšnojimai per petį Hu- bertui priminė futbolo rungtynių žiūrovus – visi malonūs, džiug- giai nusiteikę, tačiau bet kurią akimirką draugiškas glėbesčiavi- masis gali virsti įsižeidusių ar kažko nepasidalijusių priešininkų ristynėmis.

Hubertas nespėjo nė apsižvalgyti, o du vyrukai su žaliais raiš- čiais ant rankovių pagriebė visai greta stovėjusį, „muškit rusus, muškit rusus“ rėkaujantį jaunuolį.

– Dėl ko jį tampo? – rusiškai paklausė Hubertas.

Išgirdęs jo ausiai nemalonią kalbą jaunuolis stabtelėjo, bet žalius raiščius ant rankovių ryšėję du vyrai jį kaipmat nutempė atokiau.

– *Ruskąja morda*, – rėkė vaikinai.

– Nekreipk dėmesio... – išsigandusi, kad Hubertas nesupyktų, visų pirma ant jos, tarė Gema.

– Nieko tokio, – šyptelėjo jis. – Bet ką su juo žada daryti?

Gema patraukė pečiais – kam rūpi, kur įsisiautėjusį vaikėžą dėdės tvarką palaikantys vyrai. Gal perduos milicijai, o gal bumbtelės į kuprą, liepdami nešdintis kuo toliau nuo vieningai siūbuojančios ir darniai skanduojančios minios.

Hubertas, staiga truktelėjęs Gemai už rankos, nusekė tvarkdariams iš paskos. Per jėgą tempiamas jaunuolis neberėkavo, tik inžgė sukandęs dantis, pro lūpų kampučius dryko seilės – buvo akivaizdu, kad jo rankos užlaužtos taip skaudžiai, jog vos iškenčia.

– Kas jus įgaliojo? Kas suteikė teisę atlikti tramdomuosius veiksmus? – prisivijęs pasiteiravo Hubertas.

Jaunuolis dėbtelėjo į Hubertą skausmo, pykčio ir neapykantos pritvinkusiu žvilgsniu.

– Netrukdykite palaikyti tvarkos, – burbtelėjo vienas iš žaliaraiščių.

Prisistatė dar du vyrukai. Jie vilkėjo juodais kombinezonais ir dėvėjo beisbolo kepuraites.

– Palikit juos man, – paliepė vienas rodydamas į Hubertą ir Gemą. – O šitą gabenkit į štabą, tegu išsiaiškina.

Kolegoms dingus iš akiračio, vienas iš juodu kombinezonu vilkinčių vyrų atsisuko į Hubertą.

– Kas jūs toks?

Hubertas dirstelėjo į Gemą, ši klausimą išvertė į rusų kalbą. Tą pačią akimirką žaliaraiščio akys susiaurėjo, pasidarė įtarios.

– Jis žurnalistas iš Londono, Hubertas Grosas, – pajutusi pavojų skubiai išpyškino Gema.

– Dokumentus, – tarė žaliaraištis.

– Neprivalau jums rodyti, – atkirto Hubertas.

Vyras žvilgtelėjo į porininką.

– Čia, pasirodo, kažkas žino, ką privalo ir ko neprivalo, – šyptelėjo.

– Klausykite, – tarė Gema, – Hubertas Grosas prieš keletą dienų ėmė interviu iš renginio organizatoriaus. Pakvieskite jį, tikrai atpažins ir patvirtins, kad jis žurnalistas.

Gema rizikavo, nes nežinojo, ar taip buvo, ar ne; galiausiai ne tai svarbu – ji vyliši, kad pavyks prisikviesti ką nors, kas nutuokia ir supranta šiek tiek daugiau negu žmones į savus ir priešus, į klusnuosius ir provokatorius skirstantys tvarkos palaikytojai. Vaikiniai susižvalgė, vienas kitą drąsindami pasuko tribūnos link ir nebegrižo.

– Kaip tu, tokia smilgelė, tuos galingus vyrus nubaidei? – paklausė Hubertas. – Ką jiems pasakei? Kokį stebuklingą žodį ištarei?

Gema patenkinta juokėsi – jokių raganiškų galių ji neturi, tik kartais neklystamai nujaučia, kaip tam tikroje situacijoje pasielgtų vienas ar kitas žmogus.

– Įdomus būtų nuotykis – patirti Sąjūdžio tvarkdarių areštą, – tarė Hubertas lyg apgailestaudamas, kad to neteko. – Bet ačiū, kad išgelbėjai.

***

Nuo tos popietės į demonstracijas, mitingus ir piketus, jeigu tik Hubertas būdavo Vilniuje, keliaudavo kartu. Vaiva dėl mitinginės Huberto ir Gemos draugystės galvos nesuko. Tiesa, smalsumo pagauta kartu išsiruošė į vieną sueigą, bet liko nusivylusi – per daug žmonių, visi susigrūdę it prie šlapios dešros.

– Vengiu minios. Net eilė prie apelsinų man kelia siaubą, iškart pereinu į kitą gatvės pusę. Jei vienas nusipirks, o kitam nebeliks, gerklę vienas kitam perkąs. Mama mane visada išsukdavo, kad nereikėtų dalyvauti Spalio revoliucijos demonstracijose. Tie-

siog nekenčiu, kai kas nors alsuoja į pakaušį... Pastebėjot? Tie, kas skleidžia blogą kvapą, labai mėgsta arti prisikišti... Mitinguokit, jei kitų dvoką uostyti skanu, bet tai tikrai ne mano nosiai, – sukikeno ir pasiūlė Hubertui, kai nusibos, užsukti į studiją kai kuo įdomesniu užsiimti.

Gemos širdį spaudė prieštarų raizginys. Hubertas – Vainos kavalierius, kiekvieną kartą apie jį svajodama jautėsi kalta, kad drįsta vaizduotėje savintis tai, kas jai nepriklauso. Kasdien prisiekdavo sau, kad šalinsis Huberto, nes su juo būdama ir jo geisdama jautėsi lyg išdavikė, piktnaudžiaujanti draugės pasitikėjimu. Be to, buvo įsitikinusi, kad jos jausmai Hubertui neturi ateities, nes jis vertas tokių kaip Vaiva, o gal dar išpūdingesnių moterų – gražių, stilingai apsirengusių, protingų, traukiančių dėmesį ir žinančių, kaip kiekvienoje situacijoje elgtis, kaip kalbėti, sugebančių siuntinėti daug žadančius žvilgsnius ir mįslingai šypsotis. Susitikimai su Hubertu gildė širdį; kita vertus, ji geisde gildė tos gildančios kankynės, nuodingu ultramarino mėliu krūtinę perveriančių dilgsnių, titano baltalo aštrumu dygsinčių adatėlių pirštų galuose, kvapą užimančių žalsvai mėlynų kobalto chromo gniužulų galugerklį, kraplako raudonumo alpėjimo paslėpsniuose, citrinos geltonio spengimo ausyse. Jos sielą sūkuriumo suko, į smalos juodumo gelmes traukė nesuderinami troškimai: stovėti ir bėgti, tylėti ir rėkti, juoktis ir verksti, nekęsti ir mylėti. Ji širdo ant savęs, kad beviltiškai įsimylėjo, pyko ant Huberto, kad jis pastebi tik tokias kaip Vaiva, rauda ir balo, šalo ir kaito, bet per kiekvieną mitingą atsidurdavo itin arti jo (o gal jis arti jos?), lyg netyčia savo ranka jo ranką (o gal jo ranka jos ranką?) užkabindavo, nevalingai koja jo blauzdą (o gal jo koja jos blauzdą?) paliesdavo. Tanki, iš kraštų centro link besigrūdanti minia juodu viena prie kito spaudė, glaudžiai lipino du spūstin patekusius kūnus.

– Ką kalba? – šnipštelėjo Hubertas, dygiais trijų dienų barzdos šeriukais brūžuodamas Gemai skruostą.

Gema vertė Hubertui į ausį – pasistiebusi ant pirštų galiukų, nosimi baksnodama jo ausies kaušeljį, kutenama jo juodų, standžių it vieliukės plaukų. Minia tarsi įelektrino nekaltus prisilietimus, kiekvieną sąlytį paversdama kūnus purtančiu išlydžiu.

– Apie ką dainuoja?

– Tai daina apie šalį, kurios kapuose miega didvyriai. Ji vadinasi „Lietuva brangi“, – vertė Gema; rusiškai tie žodžiai skambėjo kaip TASS pranešimas.

– Lietuva brangi? – perklausė Hubertas, keistai kirčiuodamas žodžius. – „Gema brangi“ – ar taip irgi galima sakyti?

Gema nusijuokė – žinoma, galima! Staiga juokas virto nervingu kikenimu, nuo galvos iki kojų perbėgo jaudulio banga. Nors apsupta daugybės iš visų pusių prisispaudusių kūnų, jautėsi, lyg būtų liečiama tik Huberto, kuris daugybe rankų ją apglėbė, glaudžiai prie savęs prispaudė, kiekvieną odos lopinėlių glamonėjo, sielą pakilumo pripildė, ausis ir skruostus raudonių užliejo, lyg visas minios karštis būtų į ją suplūdęs, visa minios aistra jos gyslomis būtų ėmusi kunkuliuoti.

Tačiau kiekvieną kartą mitingui ar piketui pasibaigus Hubertas paskubomis atsisveikinęs su Gema sukdamo į Vaivos studiją.

5

BUVO 1990 METŲ KOVO PRADŽIA. VAIVA TURĖJO IŠVYKTI Į TAliną, nes prieš metus ten nutekėjusi jos pusseserė pirma laiko pagimdė, be to, pašlijo jos santykiai su vyru. Dėl kitų aukotis nelinkusi Vaiva tą kartą pasielgė visiškai netikėtai; ji graudinosi dėl pusseserės likimo ir užsimojo nuvažiavusi gražinti viską į vėžes.

Hubertą viliojo keliauti kartu, bet jis liko Vilniuje. Kovo vienuoliktąją turėjo susirinkti pirmoji naujai išrinktos Aukščiausiosios Tarybos sesija, niekas nežinojo, kas gali nutikti.

Gema iki išnaktų trynėsi aplink pastatą, kiekvieną pro duris išsprūdusį šešėlį palaikydama Hubertu, – žinojo, kad jis viduje. Ji pamiršo laiką. Naktis nebuvo šalta, ankstyvas pavasario lietus ir drungnas Atlanto vėjas per porą dienų nugrauzė aikštę dengusį sniego užklotą, palikdamas kėksoti tik keletą patežusių purvinų krūvelių.

Hubertą atpažinti buvo sunku – jis dėvėjo sovietų armijos kareivio kepurę su raudona žvaigžde ant kaktos, kurią, kaip vėliau pasakojo, kažkada įsigijo Belgrado turguje, – nors Sovietų Sąjunga kaip valstybė tuo metu dar egzistavo, sovietinė atributika jau buvo tapusi egzotiškais suvenyrais. Kad kepurėtasis yra ne kas kitas, o Hubertas, Gema suprato tik tada, kai tamsi pečiuita figūra perėjo aikštę ir pasuko į prospektą. Ji pasileido iš paskos ir prisivijusi šūktelėjo:

– Nusiiimk kepurę!

Gemą pamatęs Hubertas nę kiek nenustebo, atrodo, tikęjosi ją išvysti, ir pasilabinęs paklausę:

– Ar kas negerai?

– Tave gali užpulti.

– Dęl kepuręs?

Jis ką tik išsiuntę reportażą apie nepriklausomybęs atkūrimą ir buvo labai patenkintas; jautę, kad yra vienas iš pirmųjų, suskubusių perduoti svarbią naujieną, kuri tuoj ims skliti visais žinių kanalais. Džiaugęsi, kad lūkestis pasiteisino, kad nepasidavę skeptikų šnekoms, esą paskutinę akimirką visi išsigąs ir iš didelių užmojų išeis didelis šnipštas, tad neverta gaišti laiko, verčiau pasidomęti Ukraina ar Kaukazu, kur tvinksta nenuspęjami konfliktai. Kai kurie žurnalistai, patikęję, jog nieko ypatingo neįvyks, iškeliavo į Maskvą, bet Hubertas nujautę – reikia likti, ir jis buvo teisus. Todęl Gemos baimę, kad tokią naktį jis gali bęti užpultas dęl to, jog dęvi kažkam neįtinkantį galvos apdangalą, jam atrodę neturinti jokio pagrindo.

– Nejaugi? Netikiu, – smagiai susijuokę jis.

Pakilios Huberto nuotaikos padrąsinta Gema ėmę šokinęti bandydama numušti ausinę, bet gerokai aukštesnis vyras lengvai išsisukdavo, pabęgędavo porą trejetą žingsnių ir stabtelędavo laukdamas, kol ji prisivys.

– Čia ne šiaip kepurę... Ar nesupranti, ką darai?

– Suprantu, kepurę su raudona žvaigžde... – Hubertas vęl pabęgęjo, vęl palaukę. – Ir tai yra testas...

– Tuoj nublokšiu tą testą žemęn!

Gema dar sykį užsimojo ranka. Gindamasis Hubertas atstatę alkūnę, už kurios ji pasišokęjusi užkliuvo ir susigurino nosį. Nusmelkę skausmas, delnu užspaudusi burną Gema suklypo ant šaligatvio. Hubertas atsiprašinėdamas pasiteiravo, ar ji skaudžiai užsigavo, ir nelaukęs atsakymo šoko į telefono būdelę kviesti greitosios. Tačiau aparatas neveikę, ant metalo spalvos dažais pa-

dengto paviršiaus puikavosi kišeniniu peiliuku ar monetos briauna išgramdyta špyga.

Išėjęs iš būdelės kurį laiką bergždžiai žvalgėsi dairydamasis taksi – pagauti gatvėje tuščią automobilį po vidurnakčio buvo neįmanoma. Pastebėjęs, kad Gema pamažėle keliasi nuo šaligatvio, suėmė ją už pečių, padėjo atsistoti, prilaikydamas palydėjo iki sankryžos, pervedė į kitą pusę ir pasodino Lenino aikštėje ant suoliuko prieš tai jį sausai nušluostęs kareiviška kepure. Gema pasislinko ant krašto, ištiesė kojas, kulnais įsispyrė į raudona skalda užpiltą taką ir atkragino galvą; ramiai pasėdėjęs kraujo tekis turėjo liautis.

– Ar labai skauda? – nerimo Hubertas.

– Nieko baisaus, – atsakė ji. – Turėtų praeiti. Tuoj praeis.

Dviem liepų eilėmis iš visų pusių apsodinta aikštė buvo tuščia, tik pačiame jos vidury aplink aukštai ant postamento užkeltą Lenino skulptūrą stypsojo keli dekoratyvūs, dvidešimto amžiaus pradžių primenantys žibintai ir vaikštinėjo pora milicijos pareigūnų. Kitoje gatvės pusėje, Gemai ir Hubertui už nugaros, juodomis kvadratinėmis granito kolonomis į pilką grindinį įsiremę stūksojo Vyriausybės rūmai, o greta – baltas iš betoninių plokščių sunertas stačiakampis statinys, kuriame buvo įsikūręs liaudies ūkio vystymąsi ir žmonių gerovę penkmetį į priekį numatantis Plano komitetas. Pietinė aikštės pusė vėrėsi į Lenino prospektą su Konservatorijos rūmais, pro kurių langus nuolat sklisdavo fortepijono muzika, ir panašaus stiliaus, tik visiškai nebyliu, KGB pastatu. Rytinį pakraštį juosė asfalto spalvos gyvenamieji keturaukščiai, nukabinėti memorialinėmis lentelėmis su jau mirusių, sovietų valdžiai nusipelnusių kompozitorių, muzikos profesorių ar partijos veikėjų pavardėmis, o šiaurinėje pusėje į viršų kilo aukštais klevais tankiai apsuptos, greta esančiame vienuolyne įsikūrusios ligoninės reikmėms atiduotos Šventojo Jokūbo bažnyčios bokštas. Galvą užvertusi Gema vienu akies kraštu matė Konservatorijos stogą, kitu – aukštai iškilusį kryžių,

aiškiai įsirėžusį į plonyčiu pilkšvų debesų šydu užtrauktą dangų. Ji buvo girdėjusi, kad kiekvienas bent kiek guvesnis vilnietis žino, kuriame aikštės pakrašty pritūpti ir kaip pakreipti fotoaparato objektyvą, kad padarytų nuotrauką, kurioje į priekį ištiesta Lenino ranka, užuot rodžiusi kelią į šviesų komunizmo rytojų, laiko kryžių. Fotoaparato neturėjusi Gema nesigilino, kur yra tas taškas, iš kurio į vieną liniją patenka Lenino ranka ir bažnyčios kryžius, tik atsiminė Vaivos, puikiai užuosdavusios visa, kas populiariu ir madinga, pasakojimą – norėdama kuo tiksliau suderinti ranką ir kryžių, ji turėjusi klauptis ant kelių, milicininkai jos vos neareštavo, bet Vaivai pavyko taip užkalbėti jiems dantį, kad net nereikėjo atiduoti juostos.

Nuo Atlanto atpūsta naktis buvo prisigėrusi drėgmės, smulkiomis lašiukais nusėjusios visus paviršius – šie blizgėjo lempų šviesoje it šviežiai perdažyti, neseniai nulakuoti arba nušveisti ir nublizginti. Bronzinė Lenino skulptūra irgi spindėjo tuo pačiu ką tik atnaujinto, rūdis ir apnašas nuvalius naują gyvenimą įgavusio daikto žvilgesiu. Atrodė, kad niekas nepasikeitė, kad tikėjimas vieninteliu teisingu ir tiesiu keliu bei tą kelią rodančios rankos poreikis giliai įsigėręs į namus ir gatves, į aikštę juosiančias liepas, į ratų žlegėjimą paskutiniams troleibusams lėtai čiuožiant į transporto parkus, į neskubrią milicijos pareigūnų eiseną, į pilkai geltoną lempų šviesą, į pastatų duris ir langus, sienas ir stogus, į durų rankenų metalą ir suoliukų medieną, į kiekvieną aikštės takus nuklojusios raudonos skaldos atskalą.

Gema prikruvino ir savąją, ir Huberto nosinę. Netekusią daug kraujo, nedidukę ir liesą kaip pliauska merginą apėmė svaigulys – rusvai rožinis, lipnus, mieguistumą keliantis saldėsis tvenkėsi burnoje, kaupėsi ausyse, merkė akis.

– Negaliu tavęs taip palikti. Eime į viešbutį, ten iškviesiu greitąją, – paragino Hubertas.

– Aš ne ligonė... Visiškas menkniekis.

– Eime, – nenusileido Hubertas.

Lydimi įtariai smalsių milicininkų žvilgsnių jiedu nužingsniavo prospekto link ir netrukus atsidūrė viešbučio laukiama-
jame. Pro duris įleidusi registratorė mieguistai nužvelgė vėlyvą
porelę ir padavė Hubertui raktą – ant jos skruosto nuo alkūnės
raudonais taškeliais buvo atsispaudęs ruplėtas megztuko nėrinys.
Gema stovėjo nulenkusi galvą, kad moteris nepastebėtų kruvino
smakro ir sugurintos nosies. Buvo gėda ir baisu – ką sakys, regis-
tratorei pasiteiravus, ką ji čia veikia? Tačiau šioji nieko neklausinė-
jo, lyg nematytų, kad Hubertas ne vienas.

Huberto kambarys iš trečio aukšto dviem langais žvelgė į ga-
tvę. Dvigulė lova palei šoninę sieną, prie lango rašomasis stalas,
žema spintelė su gremėzdišku „Tauro“ gamybos televizoriumi, o
kampe – trikampis staliukas smailiomis kojomis ir tokie patys
smailiakojai foteliai. Kuklu ir paprasta it darbininkų bendrabu-
tyje. Vieninteliai prabangos ženklai buvo geltonais kutais puoštas
aksominis salotų spalvos lovos užtiesalas ir tokios pačios užuo-
laidos, kurias Hubertas užtraukė vos įžengęs vidun ir uždegęs
šviesą.

– Prigulk, – tarė Gemai. – Tuoj uždėsiu šaltą kompresą.

Gema aukštiekninka su visais drabužiais, – net puspalcio ne-
nusiautusi ir batų nenusiavusi, – išsitiesė skersai lovos. Asfalto
spalvos nuovargis užliejo akis; ji buvo atsimerkusi, tačiau nieko
nematė, tik tirštėjančią pilkumą, kurią po akimirkos sutrikdė
žalsvai žydras šaltis aplink nosį ir ant skruostų.

– Ar geriau? – paklausė Hubertas. – Gal iškviesti greitąją?

– Daug geriau, nereikia, – tarė Gema.

Ji sulaiškė jo ranką – pirštų galai buvo šalti it ledokšniai – ir
prispaudė prie lūpų.

– Gal dar ko atnešti?

– Tavo pirštai labai šalti...

– Gema brangi, – sukuždėjo Hubertas, išsitiesdamas greta jos.

– Mano nosis... – nusijuokė Gema, pajutusi pasmakrės odą
braižančius Huberto bučinius. – Tik neliesk nosies...

– O čia galiu liesti? O čia? – klausinėjo Hubertas, lūpomis pakštelėdamas į išgliaudytą iš drabužių aštriai išsišovusį raktikaulį, į tarpkrūčio duobutę, į krūties iškilumą.

Gemos akyse asfalto spalvos nuovargį užliejo smelkiamai ryškios žalios, geltonos ir raudonos bangos, kurios skaidėsi, mišo ir liejosi kurdamos daugybę netikėtų atspalvių, skleidėsi sunkiai įvardijama vaivorykštine įvairove. Ji prisiglaudė prie Huberto. Vyriško kūno šilumos bangos skverbėsi gilyn įveikdamos kietai suausto Gemos puspalčio medžiagą, tamsiai mėlyną mamos ner-to megztuko vilną, iš „Vaikų pasaulio“ pirktos palaidinės rusvai žalsvą kartūną ir baltų apatinių medvilnę.

Anksti ryte – Hubertas dar miegojo – driežo vikrumu ji išslinko iš lovos ir patyliukais spruko pro duris. Užsiglaudė už elektros skydinės, kad nesustabdytų registratorė, sparčiai šastelėjo nuo laiptų aikštelės link lauko durų, o atsidūrusi gatvėje lėkė kuo toliau, kad neužkalbintų prie įėjimo stypsojęs milicininkas. Bėgo susigūžusi, galvą įtraukusi į pečius, rankas susigrūdusi į kišenes, bet širdis tirpo iš laimės, o lūpos niūniavo populiarią melodiją – „Kaip aš myliu tave, o gyvenime mano bekrašti, aš einu per tave ir skaitau tavo nuostabų raštą...“

Apie tą naktį Gema niekam neužsiminė. Su seserimi nebuvo tokia artima, kad dalytųsi intymiomis paslaptimis, – tiesą sakant, ir dalytis nebuvo kuo, nes nė viena tokių paslapčių neturėjo. Su mama būtų galėjusi kalbėtis nebent apie romantišką meilę, bet niekada apie seksą. Tiesa, pedagogė Tylienė privalėjo paaiškinti į paauglystę įžengusiems auklėtiniams, kas bręstant dedasi su jų reprodukcijai besirengiančiais kūnais, kas nutinka, kai makštin patekusi sperma apvaisina kiaušinėlių, kuris vėliau vystosi gimdoje, ir po tam tikro periodo (kiekvienam gyvūnui tas periodas skirtingas, moterims trunka devynis mėnesius, užtat dramblių net dvejus metus, – šioje vietoje kiekvienais metais mokiniai imdavo kikenti,

nesvarbu, ar klausydavo berniukų, ar mergaičių auditorija) pasaulį išvysta mažas mielas padarėlis; tai ir yra giminės praradimas – svarbiausia užduotis visai gyvajai gamtai. Bet Gemai nerūpėjo, kokiais kanalais keliauja kiaušinėliai ir kiek milijonų spermatozoidų beprasmiškai žūva kiekvienos sueities metu, – ji troško žinoti, ar su Hubertu praleista naktis reiškia, kad jis ją myli.

Vienintelė, su kuria galėtų apie tai pasikalbėti, buvo Vaiva, tačiau Gema nesiryžo atvirauti permiegojusi su jos mylimuoju. Privalėjo jį atstumti, bet neatstūmė. Ar sugurinta nosis – priežastis bučiuotis, leistis nurengiamai, glamonėjamai? Pati sau teisinosi, kad ji niekuo dėta, ji nieko neplanavo ir nerezgė, tik pasidavė neišvengiamai įvykių tėkmei. Tačiau čia pat it slibino nasrai žiojosi klausimas – o gal atvirksčiai, gal viską darė, kad tai atsitiktų?

Vilioti draugių mylimuosius Gemai atrodė nedora, kitų taip besielgiančių niekada nepateisintų, tačiau guodė save, kad jos atvejis visiškai kitoks, kad Vaiva Huberto nemyli taip, kaip ji, kad Vaivai jis – vienas iš daugelio, o jai – vienintelis.

Susitikusi su Hubertu ji vengė bet kokių užuominų apie meilės naktį – gerai žinojo, kad ant paklodės liko raudona dėmė, jai darėsi nemalonu vien nuo minties, jog Hubertui tą dėmę teko slėpti – plauti kriauklėje po čiaupu ar susukti paklodę taip kietai, kad kambario tvarkytoja neišardytų. O gal jis neslėpė, gal jam, kaip ir Vaivai, patinka ne tik meilės nuotyčiai, gal jam smagu, kai ir kiti apie tai žino?

Jiedu pasimatydavo ne dažniau kaip kartą per savaitę, ir tik Huberto iniciatyva. Gema stengėsi nedaryti nieko, kas jį suerzintų, – nekamantinėjo jo apie santykius su Vaiva, nieko nereikalavo ir nekėlė jokių sąlygų, džiaugėsi, kad buvo pastebėta, ir jautėsi neverta jo dėmesio.